

tf g

memoria

bellas artes

2014-2015

MENCIÓN: Arts Plàstiques

TÍTULO: Arrels de Vaqueta

ESTUDIANTE: Ferran Molió i Gregori

DIRECTOR/A: Dña. Maria José Zanón Cuenca

PALABRAS CLAVE: Arrels, Cultura, Llengua, Pilota Valenciana, Metall, Soldadura, Experimentació

RESUMEN: Des de fa segles el Poble Valencià du patint el maltractament i l'abandó de la seua cultura, llengua i tradicions. Però encara queda gent que s'estima les seues arrels i està disposada a lluitar per a no perdre-les. Tota aquesta estima i reivindicació ha segut reflexada en una de les senyes d'identitat més significatives que té el Poble Valencià, el seu esport: la Pilota Valenciana. Amb la contundència de la figuració escultòrica més potent, junt a un treball d'experimentació exhaustiva del metall, es reivindiquen, alhora que es dignifiquen les arrels de tot un País.

Cavallers, va de bo!

Índice

pág/s.

1. Propuesta y Objetivos

5 - 5

2. Referentes

6 - 7

3. Justificación de la propuesta

8 - 9

4. Proceso de Producción

10 - 17

5. Resultados

18 - 24

6. Bibliografía

25 - 25

1.1 PROPOSTA

La nostra proposta artística parteix de l'estudi de la figura humana i el seu moviment en el moment de màxima tensió dels seus músculs.

A través de l'escultura amb la tècnica de la construcció amb ferro, es pretén transmetre un sentiment de reivindicació i d'estima a la cultura de tot un País.

El referent temàtic elegit per a l'ocasió ha segut la Pilota Valenciana, senya d'identitat de gran importància per a tots els valencians.

Per al nostre treball hem confeccionat una sèrie de jugadors de Pilota a tamany natural en ple fragor del joc. Jugadors que colpegen la pilota, o es preparen per a fer-ho, i queden plasmats en el moment de màxima tensió, transmetent tota la potència a cada múscul del seu cos.

Per a aquest treball s'ha dut a terme una experimentació amb els recursos plàstics que ens permet la construcció amb metall i amb la soldadura com a element fonamental en l'acabat de la peça, convertint-se en protagonista absoluta.

1.2 OBJECTIUS

- Reivindicar i defensar la cultura, llengua i tradicions valencianes representades mitjançant el joc de la Pilota Valenciana.
- Donar a conèixer i despertar l'interès de l'espectador per aquest esport.
- Dignificar tot el que representa el joc de la Pilota Valenciana mitjançant una sèrie d'escultures realitzades amb metall com a principal material.
- Conèixer i utilitzar els diferents sistemes constructius en metall.
- Conèixer i utilitzar els diferents sistemes i procediments al món de la soldadura.
- L'experimentació i les possibilitats tant del metall com de la tècnica de la soldadura com a recurs d'expressió plàstica.
- Materialitzar escultures d'un cert interès estètic a partir de tot l'exposat anteriorment.

2. REFERENTS

Per a poder dur a terme aquest projecte s'han utilitzat un gran nombre de referents, tant a nivell temàtic com visual, dels que, a continuació, exposem els principals.

Manolo Boix (*referent conceptual*)

A l'escultor de L'Alcúdia, l'hem utilitzat com a referent conceptual, ja que ha resultat ser un dels pocs escultors famosos que treballa el concepte de reivindicació mitjançant el joc de la Pilota. Sota la meua opinió, a les seues obres es falta un punt de caràcter i força.

Regard Van Der Meulen (*referent formal / tècnic*)

Escultor surafricà de gran bellesa plàstica i, junt a Tomohiro Inaba, el principal referent formal i tècnic per a les meues escultures. Aquest escultor treballa la soldadura com a element

fonamental dins l'escultura i li atorga un protagonisme absolut ja que l'utilitza com un element modelador, constructiu i dibuixístic en certs casos.

Julio Nieto (*referent formal / tècnic*)

Artista canari de gran domini tècnic del metall. A la seua sèrie Piel de Metal, treballa amb motlles interiors recobrint aquestos amb planxa de metall, utilitzant la soldadura sols com a unió dels elements metàl·lics. Deixa la soldadura a la vista, detall que li confereix interès estètic a la seua obra.

Tomohiro Inaba (*referent formal / tècnic*)

Peces de gran bellesa i qualitat tècnica les d'aquest escultor japonès que treballa magistralment el metall dotant a les peces de moviment i creant una sensació liviana en elles. Inaba juga amb la desfragmentació i utilitza l'espai com a material escultòric fent vore a l'espectador que les seues peces s'enlairen.

3. JUSTIFICACIÓ DE LA PROPOSTA

Des de fa segles el Poble Valencià du patint l'abandó de la seua cultura, llengua i tradicions reduint-les al reducte folklòric i menyspreant el que ha segut senya d'identitat de tot un Poble.

En 1261 el rei Jaume I va jurar els furs de València, donant als valencians autodeterminació i lleis pròpies. El 25 d'Abril de 1707 en la derrota d'Almansa es perd tot l'aconseguit. El rei Felip V de Borbó instaura el Decret de Nova Planta, el qual prohibeix als valencians parlar en la seua llengua. Segles després fou Francisco Franco qui va prohibir el valencià a les institucions públiques i col·legis. I així, un atac darrere d'un altre.

L'herència deixada pels Borbons primer i després pel dictador Franco encara pesa com una llosa i costarà molt traure-la del damunt.

Afortunadament el poble Valencià és un poble que, dia a dia, lluita per mantenir les seues arrels vives.

Lluita per la cultura que des de ben petit ha après de la mà de pares i avis.

Lluita per la música que estima i que tota la vida du escoltant.

Lluita per les seues costums, festes i tradicions.

I, per suposat, per la Llengua. La Llengua amb la que pensa, llegeix, riu, plora, estima.

La seva Llengua: El Valencià.

D'entre totes les senyes d'identitat que formen part de la cultura del País Valencià, una de les més significatives és el seu esport: La Pilota Valenciana.

La Pilota, a part d'un esport com a tal, significa molt més que tot això, és una de les senyes més representatives dels valencians, jugada des de fa sis segles, els atorga una identitat pròpia.

Un joc de cavallers on el reglament no està escrit, on un jugador quan falla sempre alça la mà, on el públic mai aplaudeix una errada, només els encerts, on la gent de fora mai insulta ni pressiona a un jugador, on la paraula de l'àrbitr mai és qüestionada, on els mateixos jugadors, rivals dins la canxa, es preparen les mans i es canvien al mateix vestidor. Tot això és la Pilota Valenciana.

El nostre projecte parteix del còs humà com a eix principal de la investigació, així com de l'experimentació de la tècnica constructiva amb metall i les possibilitats que aquesta ens ofereix. Alhora s'ha dut a terme un treball d'investigació amb les capacitats plàstiques de la soldadura per arc amb elèctrode i la soldadura MIG (Metal Inert Gas) o soldadura a gas i arc metàl·lic, i les diferents formes d'aplicar-la, tant siga

per a l'unió de metalls com per a modelar, dibuixar o dotar de diferents textures i acabats a les nostres peces escultòriques.

La nostra obra consta de tres peces que representen una sèrie de pilotaris a tamany natural tots ells en posicions de colpeig de la pilota. Tres peces amb moltes similituds entre elles i, al mateix temps, amb notòries diferències. Els acabats de totes tres difereixen molt entre sí.

L'últim dels quals, anomenat *Pilotari III* ha segut confeccionat expressament per al Treball de Fi de Grau. En aquesta peça el treball d'experimentació amb la soldadura ha estat més exhaustiu, ja que aquesta ha segut utilitzada per a modelar convertint-se així en el principal element en l'acabat de l'escultura.

El nostre TFG ha estat un projecte on dins d'ell s'entrellacen el treball dur, la tècnica, l'investigació i l'experimentació duta a terme durant dos anys amb tècniques de construcció amb metall i aplicacions de la soldadura en el camp escultòric.

Un treball que naix de l'interior més profund de l'autor i que el despulla deixant a l'aire les seues arrels.

4. PROCÉS DE PRODUCCIÓ

*Degut a la limitació de paraules a la que estem sotmesos només em serà possible explicar el procés de producció de *Pilotari III*.

En l'última peça, anomenada *Pilotari III* s'ha dut a terme un treball d'experimentació amb la soldadura com a element expressiu. S'ha volgut anar més enllà i no utilitzar-la tan sols com a element de cohesió d'elements metàl·lics, sinó com a part fonamental de la peça. S'ha dotat a la soldadura de protagonisme absolut a l'escultura i s'ha treballat amb els recursos plàstics que aquesta pot oferir dins el món de la construcció amb metall.

En *Espardenyes*¹ s'enceta aquesta experimentació amb els recursos que ens ofereix la soldadura, utilitzant aquesta per a dibuixar i crear textures com la de l'espert o la tela. Al mateix temps en una de les peces d'aquesta sèrie es treballa amb el moviment i els espais buits.

En *Pilotari II* continuem l'experimentació, pretenent crear mitjançant la soldadura, sensacions de pes o solidesa en certes parts dins d'una peça d'apariència "volàtil". Partint de parts que semblen enlairar-se degut a la disposició dels elements, passem a parts on la soldadura repleta la forma deixant-la sòlida i pesada en apariència. En totes les nostres peces optem per deixar la soldadura a la vista com a part fonamental de la peça. Aquesta li atorga a les escultures un aire rude, creant sensació de poder i de força aconseguint així que la peça transmeta el sentiment i l'estima que busquem sense perdre ni un poc de contundència al seu acabat.

Els resultats de l'experimentació són positius i això ens anima a afrontar el repte més ambiciós que fou *Pilotari III*.

Amb aquestes escultures, a més d'experimentar amb el material, i els recursos que aquest pot arribar a oferir-nos, s'ha pretès fer un estudi del còs humà i el seu moviment.

A *Pilotari I* va ser utilitzat un motlle d'escaiola d'un cos humà per a, posteriorment, recobrir aquest amb trocets de planxa de metall d'un tamany màxim de 2x4cm, units aquests amb un sòl punt de soldadura vista. A partir d'ahí el camí a seguir fou el d'estudiar el cos humà i construir una figura humana a tamany natural. Al repte de poder confeccionar aquestes sense quasi referents visuals s'afegí el de dotar-les de moviment. S'aprecia una evolució notòria respecte a la confecció de la figura, l'acabat i el moviment de la primera peça realitzada (*Pilotari I*) a aquesta presentada en aquest TFG (*Pilotari III*).

¹Vegeu a document anexe.

Com es va fer anteriorment a la peça *Resistència*², i a l'acabat de *Pilotari I*, *Pilotari II*, *Pilotari III*, així com a *Estudi de braç de Pilotari III*³ i a un parell d'*Espardenyes*, a més d'amb el metall i la soldadura, s'ha volgut experimentar amb la creació de volums duts a terme mitjançant la fragmentació i la creació de contorns oberts o buits, convertint l'espai en material escultòric i fent que siga l'ull i la ment humana els que automàticament tanquen aquests espais reconstruint la figura i acabant-la al subconscient. Espais oberts molt expressius els quals no resten ni una mica de força, ràbia i esforç al moviment de la figura.

Fig. 1 Diferents experimentacions realitzades amb la soldadura a les peces *Dolçaina*⁴, *Pilotari I*, *Pilotari II*, i *Espardenyes*

^{2,3,4} Vegeu a document anexe

Centrant-nos en *Pilotari III*, hem partit de les fotografies de pilotaris d'èlit amb els quals ens hem posat en contacte i se'ls ha demanat permís per tal d'utilitzar la seua figura com a model.

Elegim una imatge congelada del moment en que el pilotari fa el rebot. El jugador espera la pilota d'esquenes a la canxa, aquesta rebota a la paret del fons i abans de que bote al terra el jugador amb un gir ràpid de cintura espenta la pilota en direcció a la part contrària del trinquet on l'espera l'adversari.

Un dels millors jugadors en executar aquesta pegada de gran bellesa plàstica, és Genovés II, fill del llegendari Paco Cabanes El Genovés i als quals he elegit com a models. Basant-nos en la foto del jugadors, i en un estudi de moviment realitzat mitjançant una sèrie fotogràfica de nosaltres mateix fent el rebot, es confeccionen esbossos i una maqueta a escala de l'esquelet de la peça en metall per a, posteriorment, confeccionar-la a tamany natural.

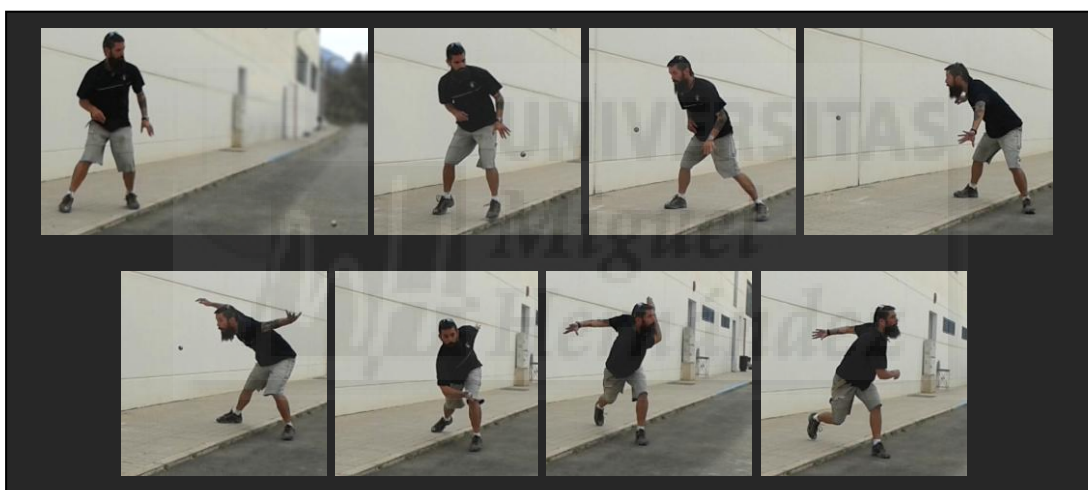

Fig. 2 Una de les diverses sèries fotogràfiques realitzades per tal d'estudiar el moviment del cos a l'hora d'executar la pegada de "fer el rebot", com feren en el seu dia Muybridge i Marey al seu Fotodinamisme Futurista.

Una vegada aquest realitzat fabriquem una altra maqueta a escala, aquesta vegada amb plastilina, dels músculs del jugador.

La varilla triada per a donar-li forma a la figura es la varilla redona calibrada de 5 mm de diàmetre. Aquesta es tallada en trossos de diferent tamany, no superiors als 20 cm i corvats un per un a l'enclusa.

Es construeix l'esquelet de la peça a tamany natural. Aquest confeccionat a partir de varilla redona de ferro dolç de 10 mm de diàmetre.

Amb l'ajuda de la maqueta de plastilina, anem recobrint l'esquelet amb els trossos de varilla, traient el volum i la forma de cada múscul.

Ja a *Pilotari II* experimentem una gran diferència entre la construcció amb xapa de metall i la construcció amb varilla redona. A la primera tècnica ens veiem quasi obligats o treballar amb motlles interiors, generalment d'escaiola, els quals recobrirem amb xapa de ferro. Amb la construcció amb varilla passa completament el contrari, ens és quasi impossible treballar amb motlle interior. Aquesta tècnica dificultaria la posterior retirada del motlle a la finalització de la peça. Particularment, respecte als acabats, els dos ens resulten igual d'interessants estèticament, però a l'hora de confeccionar la peça, la segona tècnica presenta un repte i un esforç mental majors que ens resulten més atractius.

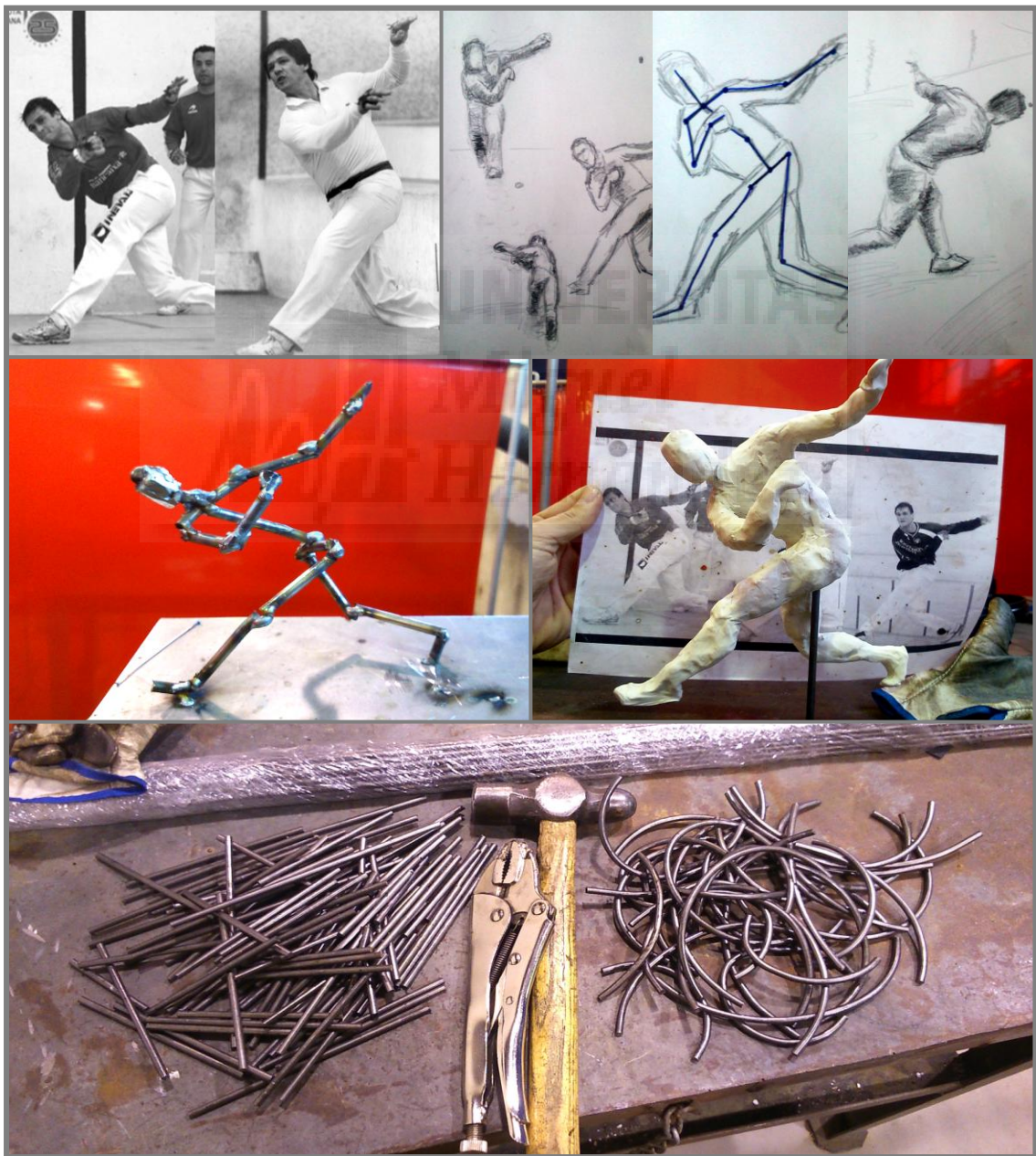

Fig. 3 Fotografies, esbossos, maquetes i materials per tal de començar a confeccionar *Pilotari III*.

Una vegada l'estructura de cada membre de la figura està confeccionada i cohesionada mitjançant soldadura per tal d'aguantar el pes i les tensions d'aquest, la part de varilla de 10 mm que forma l'esquelet de l'interior de cada membre es retirada, deixant així la forma de la figura completament buida. A les parts de la figura on decidim que la soldadura tindrà una presència notòria i per tal d'alleugerar en pes i estalviar en material, replem els buits entre varilles amb retalls de planxa de ferro dolç de 2mm de grossor. Aquesta planxa es recobrirà en la seua totalitat de soldadura.

En aquest moment és on comença l'experimentació amb la soldadura utilitzant-la per a modelar i com a acabat de la peça. Una vegada tenim completa la forma de cada membre del cos amb varilla, replem amb soldadura de forma aleatòria els buits que s'han quedat entre les diferents varilles intentant donar-li un aire orgànic. Aquesta sol.lució ens permet cohesionar, més si cap, l'estructura de la peça dotant-la de força per tal d'aguantar tot el pes la tensió d'aquesta. Treballem amb la soldadura MIG a una potència elevada, sempre tenint en conter el no fondre la varilla.

La soldadura és modelada amb disc de milfulles, desbastant-la i dotant-la d'un aspecte irregular. D'aquesta manera la soldadura pren un protagonisme absolut a la peça transformant-la i atorgant-li un interès estètic notori.

Els buits entre varilles són repleats aleatòriament però de manera controlada. Es deixen obertes les parts de la peça que tenen menys protagonisme, plenat més i donant un aspecte més poderós a aquelles parts essencials com puguen ser el braç dret i les dues mans.

Aquestes, com en els demés pilotaris que he dut a terme, estàn recobertes per guants, un element que durant segles ha estat present a les mans dels pilotaris i que de fa uns anys cap ací la seua utilització ha anat perdent-se. Els Genovés (pare i fill) no han deixat d'utilitzar-los mai, i a les nostres escultures els guants sempre han estat presents com a un símbol de tradició i de respecte pels avantpassats.

Els guants són confeccionats amb planxa d'1 mm d'espessor i amartellats a les mans fins que són modelats damunt d'aquestes. Ja que he utilitzat a Genovés i a Genovés II com a models i tant un com l'altre es foraden els guants per tal de que l'artell ixca pel forat i poder doblegar la mà amb comoditat, he volgut respectar aquest detall i he foradat els guants a l'altura del segon artell simulant amb varilla que aquest assoma pel forat.

Els guants de *Pilotari III* els hem patinat amb oli marró. Aquest diluït amb aigües i aplicat amb una esponja per tal de donar-li una certa textura que ens recorde al cuir. A *Pilotari I* i *Pilotari II* varen ser sotmesos a oxidació.

L'escultura l'hem polida deixant-li un acabat brillant. Posteriorment ha estat sotmesa a una oxidació controlada. S'ha deixat oxidar a l'aire fins que l'òxid li atorgara un to rogenc i un cert nivell de matisat. Aconseguits tots dos, se li ha aplicat laca per a metalls a pistola, paralitzant l'acció de l'oxidat.

Pel que fa a la peana l'hem construïda amb tub rectangular de 4x3 cm i amb planxa de ferro dolç de 2 mm de grossor. L'hem oxidada amb productes químics fins a aconseguir un to quasi negre, una vegada aconseguit el to que buscàvem, l'hem lacada a pistola amb laca per a metalls.

Fig. 4 Diferents fases en el procés de producció de la peça. Baix a la dreta, esbós i càlculs per a la confecció de la peana.

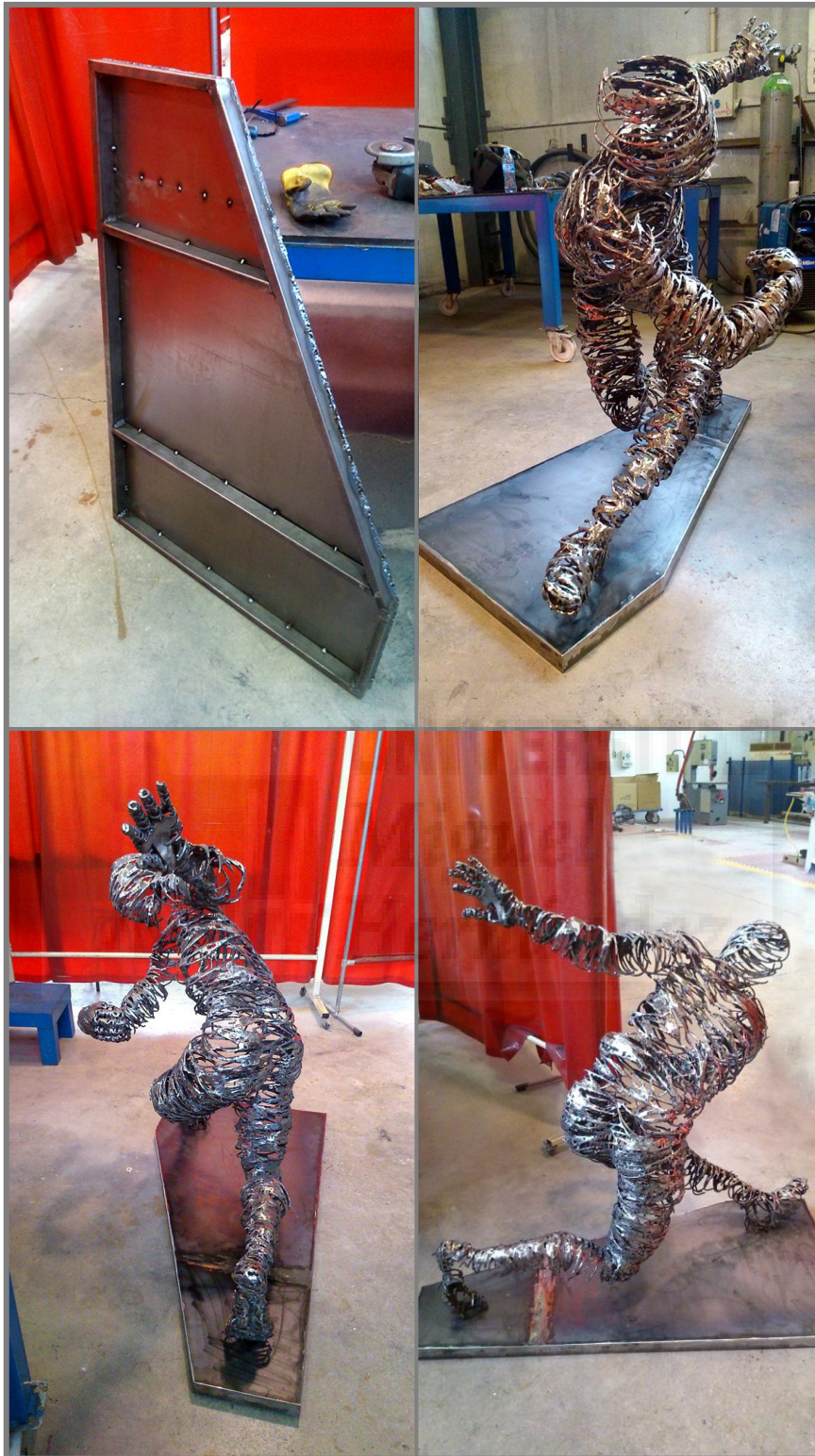

Fig. 5 Confecció de peana i figura ancorada a aquesta. A falta d'oxidar i lacar ambdues dos.

5. RESULTATS

El resultat del nostre projecte ha estat tres peces carregades d'expressivitat i moviment. Ha estat l'evolució d'uns anys d'experimentació amb el metall i la soldadura, que queda patent en l'acabat i la complexitat de cada peça a mesura que hem avançat en el temps. Una investigació i experimentació per trobar els recursos plàstics del metall i poder aplicar-los a les nostres peces.

Un treball de coneixement i utilització dels diferents sistemes i procediments al món de la soldadura mitjançant la investigació i l'experimentació amb els recursos plàstics i les qualitats d'aquesta, com puga ser la creació de textures més rugoses i matisades combinant velocitat de fil i potència al soldador MIG, la diferència d'expressivitat a l'hora de realitzar un cordó de soldadura amb elèctrode o amb MIG, la capacitat de dibuixar sobre el metall sempre combinant velocitat de fil i potència o com aconseguir amb un material rígid i pesat com és el metall, o textures que ens recorden a elements orgànics i lleugers.

Hem aconseguit evolucionar fins el punt de passar de la construcció d'una figura humana partint d'un motlle del cos recobert de planxetes de metall, a la construcció d'un ésser humà en la seua totalitat amb varilla, soldador i sense cap tipus de motlle interior.

Ha estat l'esforç d'imaginar el volum de cada membre del cos i aconseguir plasmar-lo a l'escultura amb la dificultat afegida de dotar-lo de moviment.

De dotar a les nostres peces d'acabat / inacabat, utilitzant l'espai com a element escultòric, treballant a diferents nivells les diferents parts de la peça, atorgant a l'obra interès plàstic i expressiu.

Una investigació i experimentació interessantíssima i plenament satisfactoria, on hem tingut oportunitat d'aprendre i gaudir dels moltíssims recursos que ens ofereix la construcció amb metall.

Hem aconseguit peces d'un cert interès estètic on la matèria amb la que han segut construïdes és la principal protagonista, on l'acabat de cada peça li dona a aquesta tot el caràcter que s'ha intentat transmetre a través d'ella, on l'olor a ferro impregna cada raconet de les escultures amb les que, amb totes i cadascuna d'aquestes, ens hem deixat l'ànima.

Ferran Molió i Gregori: *Pilotari I* (2012), Construcció amb ferro, 180x 90x30cm

Ferran Molió i Gregori: *Pilotari I* (2012), Construcció amb ferro, 180x 90x30cm

Ferran Molió i Gregori: *Pilotari II* (2014), Construcció amb ferro, 165x 140x70cm

Ferran Molió i Gregori: *Pilotari II* (2014), Construcció amb ferro, 165x 140x70cm

Ferran Molió i Gregori: *Pilotari III* (2015), Construcció amb ferro, 140x 135x70cm

Ferran Molió i Gregori: *Pilotari III* (2015), Construcció amb ferro, 140x 135x70cm

6. BIBLIOGRAFÍA / WEBGRAFÍA

- Ares J.A. (2010) El Metal: Técnicas de conformado, forja y soldadura. Parramon
- Ares J.A. (2011) Forja. Parramon
- Jimenez-Blanco M.D. (2007) Julio Gonzalez: La nueva escultura en hierro. Fund. Mapfre
- Llopis i Bauset F.(1999) El joc de la Pilota Valenciana. Carena Editors
- Rodríguez Salgado D. (2002) Soldadura. Bellisco

- Pàgina web de Jordi Díez Fernandez URL:<http://www.jordidiezfernandez.com/> (última consulta: 25/07/2015)
- Pàgina web de Tomohiro Inaba URL: <http://www.tomohiro-inaba.com/> (última consulta: 15/07/2015)
- Villa del Arte: sobre Julio Nieto (2015)
URL:<http://www.villadelarte.com/index.php/es/artists/julio-nieto.html>
- Pàgina web de Regard Van Der Meulen URL:<http://www.regardtvandermeulen.com/> (última consulta: 29/07/2015)

